

Badanie w kontekście kryzysu Przedsiębiorstw Społecznych, wywołanym epidemią wirusa SARS-CoV-2

Zrealizowane przez

Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych

w okresie 19-20 marca 2020 r.

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Opis metod badawczych	3
3. Wyniki badań	4
PYT 1 <i>Czy PS doświadcza lub wie, że doświadczy negatywnych skutków spowodowanych wybuchem epidemii COVID-19?</i>	4
PYT 2 <i>Czy PS musiało wstrzymać swoją działalność ze względu na branżę, z którą współpracuje?</i>	5
PYT 3 <i>W jakim okresie aktualna sytuacja może odbić się negatywnie na wyniku finansowym PS?</i>	6
PYT 4 <i>Jakie mogą być konsekwencje zaistniałej sytuacji ?</i>	7
PYT 5 <i>Czy PS będzie musiało się poddać postępowaniu restrukturyzacyjnemu?</i>	7
PYT 6 <i>Czy istnieje zagrożenie upadłości/likwidacji Ps?</i>	8
PYT 7 <i>Czy Ps mają zobowiązania kredytowe i/lub pożyczkowe?</i>	9
PYT 8 <i>Czy istnieje ryzyko nieregulowania przez Ps bieżących zobowiązań z tytułu prowadzonych działalności?</i> .	9
PYT 9 <i>Na jak długo Ps ma płynność finansową ?</i>	10
PYT 10 <i>Jak dużo miejsc pracy w Ps jest zagrożonych?</i>	10
PYT 11 <i>Czy istnieje ryzyko nieterminowego regulowania zobowiązań tj. składki ZUS, podatek, wynagrodzenia ?</i>	11
PYT 12 <i>Czy Ps korzysta z dofinansowania PFRON?</i>	12
PYT 13 <i>Czy Ps potrzebuje wsparcia w obecnej sytuacji?</i>	12
PYT 14 <i>Jakich narzędzi wsparcia Ps potrzebuje?</i>	13
4. Wyniki badań jakościowych	15
5. Rekomendacje i wnioski	15
6. Zakończenie	16

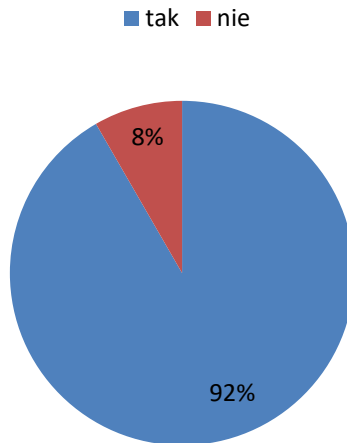
1. Wstęp

Badania zostały przeprowadzone przez Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych w ramach Wielkopolskiego Ośrodka Ekonomii Społecznej. Celem badania, jest diagnoza stanu obecnego oraz wskazanie oczekiwań PES, w sprawie wdrożeń pakietów osłonowych i pomostowych. Badanie zostało zrealizowane, ponieważ do kadry WOES, pracującej z PES spływały systematyczne prośby o wsparcie, mające łagodzić negatywne skutki ekonomiczne w związku z wymogiem wstrzymania działalności lub całkowitego jej zamknięcia na podstawie przepisów *ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 374)*. Dodatkowym, sygnalizowanym problemem jest zmniejszenie popytu na usługi i produkty, związane z zmianą zachowań klientów. Przede wszystkim problem dostrzegały PS związane z branżą gastronomiczną, hotelową, przedszkolną, opiekuńczą ale również firmy budowlane i usługowe. Już sama intensywność alarmowania pracowników WOES wskazywała na fakt, iż jest to problem bardzo poważny i zagrażający utrzymaniu miejsc pracy przez przedsiębiorstwa społeczne. Z rozmów telefonicznych wynikało, że sytuacja jest bardzo trudna i w niedługim okresie zabraknie finansów na utrzymanie miejsc pracy, które były budowane z mozołem dla tych pracowników, którzy wcześniej mieli znaczny problem ze znalezieniem i utrzymaniem pracy. Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym ponownie mogą znaleźć się na bezrobociu, co w kontekście ich poprzednich doświadczeń byłoby sytuacją wielce szkodliwą pod względem ich zdrowia psychicznego, fizycznego oraz ograniczenia szans życiowych. Brak płynności finansowej przedsiębiorstw społecznych może oznaczać ich upadłość, co miałyby katastrofalne skutki dla osób w nich zatrudnionych, ponieważ te podmioty zatrudniają osoby, których nie zatrudnią podmioty strictly komercyjne.

2. Opis metod badawczych

Przy realizacji badania wykorzystano metodę CATI czyli rodzaj badań, przeprowadzanych przez ankietera telefonicznie, wedle ustalonego skryptu rozmowy (*computer-assisted telephone interviewing*, czyli wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny). Jest to metoda, która w obecnej sytuacji, potrzeby szybkiej reakcji i szybkiego gromadzenia danych, była jedyną właściwą. Gwarantowała ona szybki zwrot informacji. W procesie badawczym został opracowany zestaw pytań, które powiązano logicznie między sobą oraz dodano miejsce na opis jakościowy badacza. Założono, że w ciągu 2 dni przeprowadzone zostaną rozmowy z 24 osobami zarządzającymi i/lub pracującymi w podmiotach, które posiadają status Przedsiębiorstwa Społecznego. Ostatecznie kontakt został nawiązany z 22 przedsiębiorcami, z którymi to wykonano badanie. W konsekwencji zrealizowano 92 % próby badawczej. Rozmówcom zadano 14 pytań. Niektóre z nich miały charakter zamknięty, jednokrotnego wyboru, w innych wprowadzono możliwość wielokrotnego wyboru. Proces przeprowadzono w taki sposób, aby możliwie jak najszybciej skategoryzować dane (część zamknięta) i dociekać informacji niepoliczalnych (część jakościowa). W części jakościowej starano się uzyskać dane bardzo istotne, z punktu widzenia problemu.

PROCENT SKUTECZNIE ZREALIZOWANEJ PRÓBY BADAWCZEJ

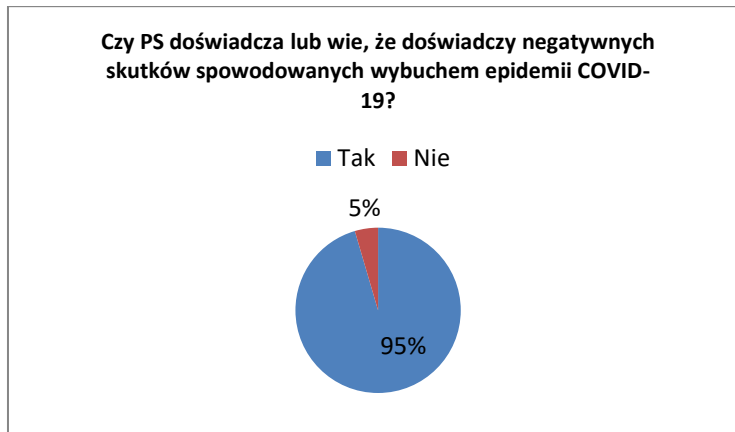

Istotność zagadnienia dla PS, potwierdza procent zrealizowanej próby badawczej. W toku badań nie trzeba było przekonywać respondentów do rozmowy. Sami chętnie uczestniczyli w procesie badawczym i odpowiadali na pytania. Dwa niezrealizowane wywiady związane były z sytuacjami losowymi, zewnętrznymi, które dotknęły osoby wytypowane do badania. Stwierdzić należy, że nikt z wytypowanej próby nie odmówił wykonania badania, ze względu na brak zainteresowania tematyką badawczą, bądź zlekceważenia obecnej sytuacji.

3. Wyniki badań.

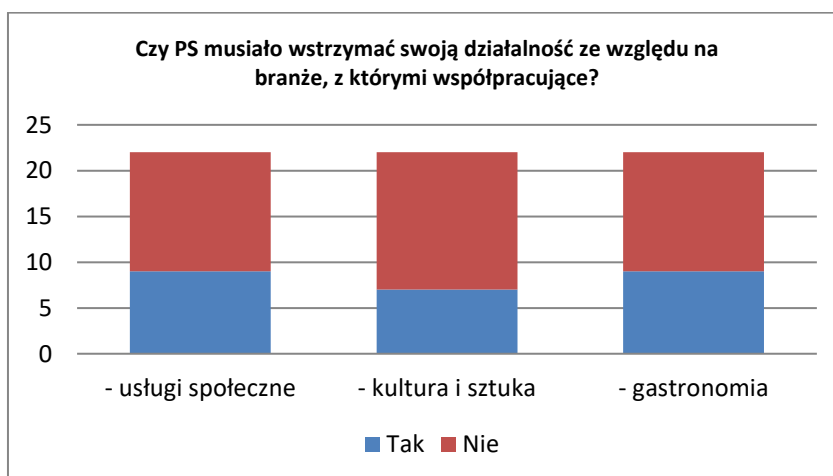
PYT 1 *Czy PS doświadcza lub wie, że doświadczy negatywnych skutków spowodowanych wybuchem epidemii COVID-19?*

Na początku wywiadu postawiono pytanie ogólne dot. spodziewanych, bądź już doświadczanych negatywnych skutków spowodowanych wybuchem epidemii COVID-19. Zdecydowana większość odpowiedzi była twierdząca. Aż 95 % badanych PS wskazywała na fakt iż spodziewa się doświadczać, bądź już doświadcza negatywnych skutków epidemii. Tylko dwóch z ponad dwudziestu badanych przedsiębiorców przyznało, że tymczasem nie odczuło w prowadzonej działalności trudności i w obecnej sytuacji raczej się ich nie spodziewa. Określony wynik statystyczny potwierdza, to z czym obecnie mierzy się system wsparcia ekonomii społecznej. Systematycznie pojawiają się pytania o przyszłość PS, o rozwiązanie sytuacji kryzysowych. Dane jakościowe wskazują, że PS boją się przedłużającego się okresu epidemii i jej rozwoju, co skutkowałoby ich upadłością, bądź potrzebą restrukturyzacji. Z rozmów jakościowych widać, iż niepewność, co do skutków związana jest z brakiem potwierdzonych informacji, co do pakietów wsparcia, które mogłyby otrzymać PS.

PYT 2 *Czy PS musiało wstrzymać swoją działalność ze względu na branże, z którymi współpracuje?*

Następnie ustalono czy Przedsiębiorstwa Społeczne musiały wstrzymać swoją działalność ze względu na branże, z którymi współpracuje. Wyniki jednoznacznie wskazują, że wiele PS jest pośrednio, bądź bezpośrednio związanych z branżami szczególnie dotkniętymi kryzysem. W zależności od ich rodzaju są to , w szczególności: usługi społeczne (opieka nad dziećmi do lat 3, przedszkola, opieka nad seniorami i osobami z niepełnosprawnościami), kultura i sztuka oraz gastronomia większość podmiotów musiała zamknąć działalność i nie świadczyć żadnych usług. Pozostałe wciąż działają, jednakże ich działalność jest szczególnie ograniczona. Wyniki poniżej pokazują, że każdy z PS pośrednio, bądź bezpośrednio jest związane z tymi branżami.

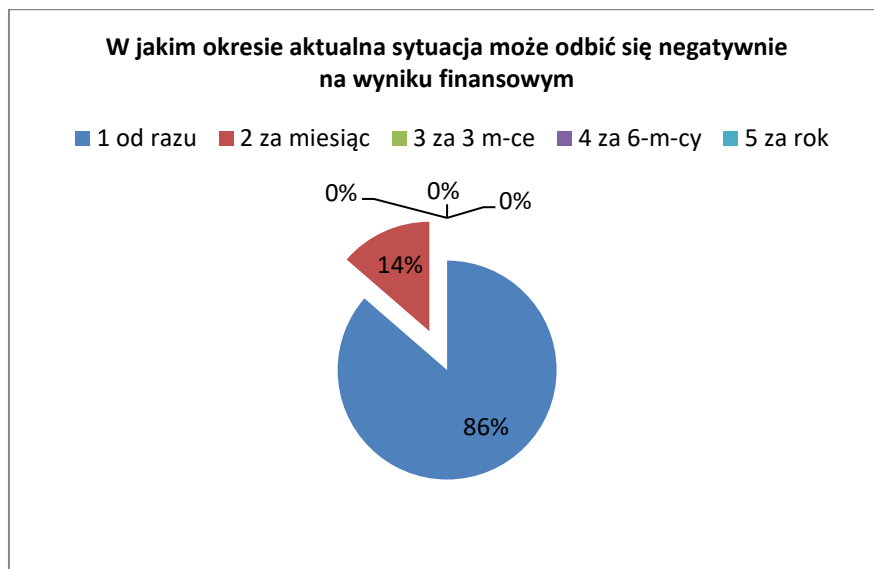

Uzupełniając dane ilościowe o dane uzyskane z rozmów, w trybie swobodnym należy wskazać, iż obecnie w najtrudniejszej sytuacji jest branża gastronomiczna i branża usług społecznych. Pojawił się również problem odmowy świadczenia pracy, bądź renegocjowanie sposobu pracy ze względu na sytuacje zagrożeniowe przez personel PS. Wszystkie z PS starają się odpowiadać na kryzys zmieniając profil działalności na czas kryzysu. Jednakże jest to działanie mało skuteczne, ponieważ pozostałe firmy bezpośrednio bądź pośrednio niepowiązane z tymi branżami,

najbardziej dotkniętymi kryzysem, również zmagają się z problemami i są mniej skore do zlecenia usług.

PYT 3 *W jakim okresie aktualna sytuacja może odbić się negatywnie na wyniku finansowym PS?*

Kolejne pytanie odnosiło się do czasu, w jakim aktualna sytuacja może odbić się negatywnie na wyniku finansowym PS. Zdecydowana większość badanych bo aż 86 % odpowiedziało, że od razu, a pozostali, że za miesiąc. Żaden z PS nie zadeklarował dłuższych okresów, co oznacza, że czas reakcji na zaistniałą sytuację ma kluczowe znaczenie. PS starają się odpowiadać na wymogi kryzysu, jednakże nie dysponują na ten moment żadnymi konkretnymi narzędziami.

Jednym z kluczowych problemów podnoszonych w tym miejscu jest utrzymanie zatrudnienia. Jedynym, niestety negatywnym narzędziem oddziaływania na ten moment jest zejście z kosztów zatrudnienia poprzez zwolnienia kadry. Ten wątek pojawia się w rozmowach i nasila się w miarę upływającego czasu od momentu ogłoszenia epidemii.

PYT 4 *Jakie mogą być konsekwencje zaistniałej sytuacji ?*

W tym pytaniu wskazano możliwość wielokrotnego wyboru. Niemal wszystkie PS zaznaczyły wszystkie opcje negatywne, czyli;

- Brak środków na wynagrodzenia (zagrożenie zwolnień)
- Brak środków na opłaty stałe
- Problem z regulowaniem składek ZUS
- Problem z regulowaniem zobowiązań podatkowych.
- Problem z zatowarowaniem

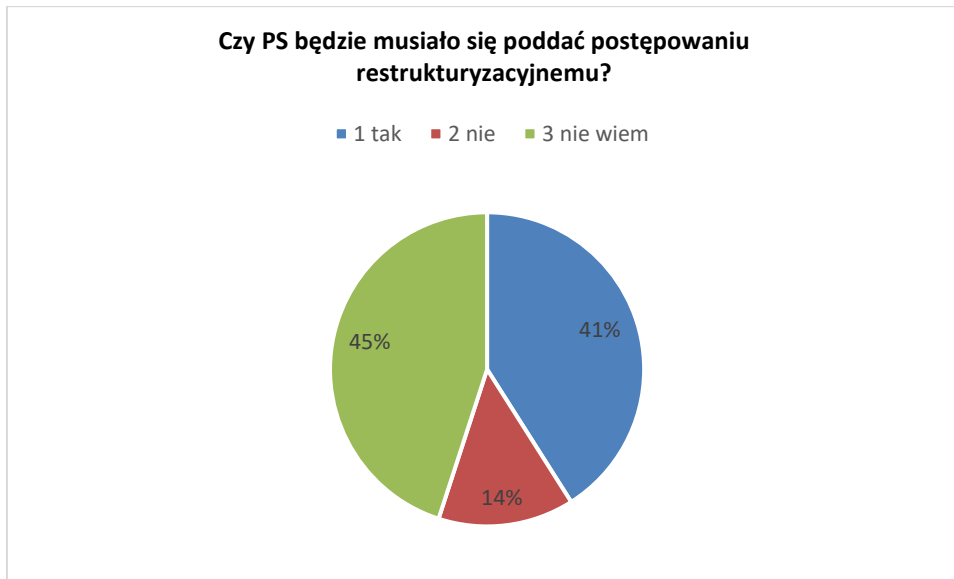
Tylko jeden z przedsiębiorców udzielił odmiennej informacji, nie zaznaczając żadnej z opcji, ponieważ twierdził, że w jego przypadku to nie nastąpi. Jeden też przecząco odpowiedział na pytanie o problem z zatowarowaniem. W trakcie rozmowy pojawiały się również dodatkowe opcje takie jak;

- Zatrzymanie rozwoju PS
- Utrata zdolności finansowej
- Niedokończenie inwestycji
- Straty w towarze, ze względu na terminy przydatności

Nastroje przedsiębiorców nie są dobre i większość respondentów wskazuje na negatywne scenariusze, jednym z nich jest również pozostawienie PS bez odpowiedniego wsparcia systemowego, w dobie kryzysu.

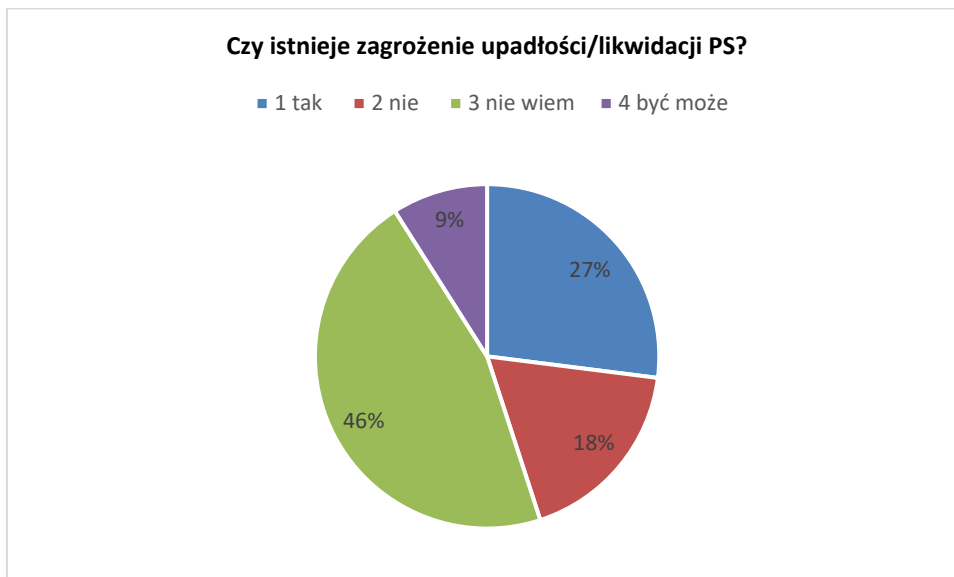
PYT 5 *Czy PS będzie musiało się poddać postępowaniu restrukturyzacyjnemu?*

Pytając o ewentualną konieczność poddania się postępowaniu restrukturyzacyjnemu 45 % wskazuje na to, że jeszcze jest za wcześnie na udzielenie takich odpowiedzi. Wiedza jakościowa, uzupełniająca wyniki statystyczne wskazuje na kształtującą się w tym obszarze niepewność. Z kolei 41 % PS wskazuje na potrzebę wdrożenia postępowania restrukturyzacyjnego. 14 % nie widzi takiej potrzeby. Dane pokazują, że PS wymagają wsparcia i bez niego wiele z nich będzie musiało wdrożyć drastyczne kroki, w tym przede wszystkim wynikające z redukcji zatrudnienia i renegocjowania terminów płatności, zobowiązań itp.

PYT 6 Czy istnieje zagrożenie upadłości/likwidacji Ps?

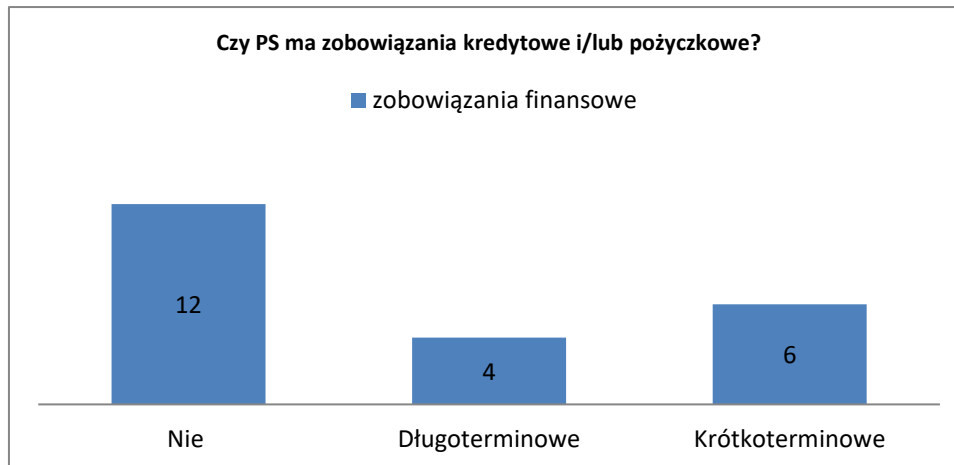
Biorąc pod uwagę dane statystyczne wnioskować należy, że przynajmniej 1/3 z respondentów jasno wskazuje na taki scenariusz. Stan epidemiczny trwa stosunkowo krótko, spodziewać się możemy wzrostu tych wartości w miarę upływu czasu i jego utrzymania.

Na tym etapie przedsiębiorstwa społeczne nie wiedzą również, czy grozi im upadłość. Na taką odpowiedź wskazało 46 % respondentów. Kolejne 9% odpowiedziało, że być może tak będzie. A tylko 4 osoby stwierdziły, że nie istnieje zagrożenie likwidacji ich firmy. Dane liczbowe są alarmujące wskazują na realność zagrożenia załamania się funkcjonowania PS.

PYT 7 *Czy Ps mają zobowiązania kredytowe i/lub pożyczkowe?*

Kolejną poruszoną sprawą były posiadane zobowiązania kredytowe i/lub pożyczkowe przedsiębiorstw społecznych. Ponad połowa obecnie takich nie ma. Sześć PS wskazało na pożyczki krótkoterminowe natomiast 4 na długoterminowe.

Wszystkie podmioty, które takowe zobowiązania posiadają obawiają się ich regulowania w terminie. Nadmienić należy, że nie wszystkie instytucje finansowe decydują się na możliwość odroczenia spłat. Jest to duży problem i podnoszony przez PS, że takie sytuacje powinny być wystandardyzowane i regulowane odgórnie. Zwracano również na odroczenie spłaty dot. tylko kapitału, co nie zwalnia PS z płatności odsetek. W przypadku powstania zobowiązania w niedawnym okresie czasu, ogromną część raty kredytu/pożyczki stanowią odsetki. Także odroczenie spłaty kapitału nie jest dużą pomocą dla tych PS.

PYT 8 *Czy istnieje ryzyko nieregulowania przez Ps bieżących zobowiązań z tytułu prowadzonych działalności?*

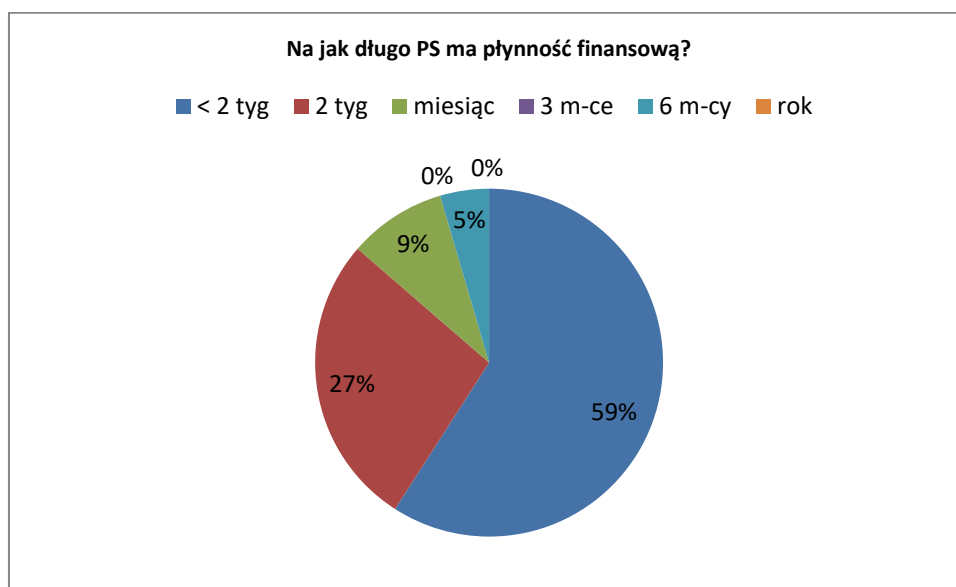
Tylko jeden z badanych przedsiębiorców nie obawia się zaistnienia ryzyka nieregulowania przez niego bieżących zobowiązań, wynikających z tytułu prowadzonej działalności. Pozostali wiedzą, że będzie im trudno zachować terminy zapłaty pracownikom, usługodawcom, najemcom/dzierżawcom i innym.. Wszyscy z badanych, którzy odpowiadali twierdząco zaznaczyli wszystkie z kategorii. Uzupełniając wynik statystyczny o prowadzenie rozmów jakościowych, wskazujemy, że największe trudności PS wskazują w opłacaniu;

- Wynagrodzeń dla pracowników
- Najmów lokali
- Zobowiązań kredytowych/pożyczkowych/leasingowych

Trudno pozbyć się lokali, w których toczy się cała działalność, zaprzestanie spłaty leasingów, będzie skutkowało odebraniem przedmiotu leasingowanego. Dlatego najszybszym rozwiązaniem dla PS i zwalnającym je, z największych wydatków, jest redukcja stanu zatrudnionych osób. Tutaj istnieje potrzeba najszybszej interwencji.

PYT 9 *Na jak długo Ps ma płynność finansową ?*

Większość bo aż 59 % z nich odpowiedziało, że czas ten jest krótszy niż dwa tygodnie. Prawie jedna trzecia określiła go na dwa tygodnie, 2 osoby na miesiąc a jedna na pół roku.

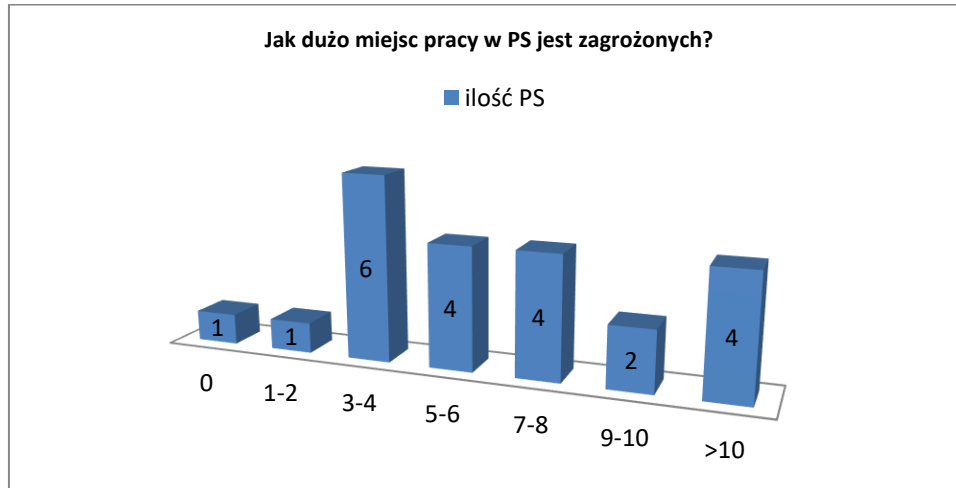

Zasadniczo PS wymagają interwencji natychmiast i pomocy, w zakresie utrzymania zatrudnienia. Każde odsunięcie w czasie będzie skutkowało pogorszeniem się sytuacji i zwiększeniem prawdopodobieństwa rozpoczęcia procesu redukcji zatrudnienia.

PYT 10 *Jak dużo miejsc pracy w Ps jest zagrożonych?*

Kolejne pytanie dotyczyło miejsc pracy, których istnienie może być zagrożone w wyniku przedłużenia się czasu trwania epidemii. W czterech przedsiębiorstwach odpowiedzią było „ponad dziesięć” w tym jedno przedsiębiorstwo społeczne zatrudnia ponad 100 osób. Tylko w jednym PS zadeklarowano brak zwolnień . **W sumie zagrożonych jest ponad 220 zatrudnionych.** W większości są to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i/lub z niepełnosprawnościami.

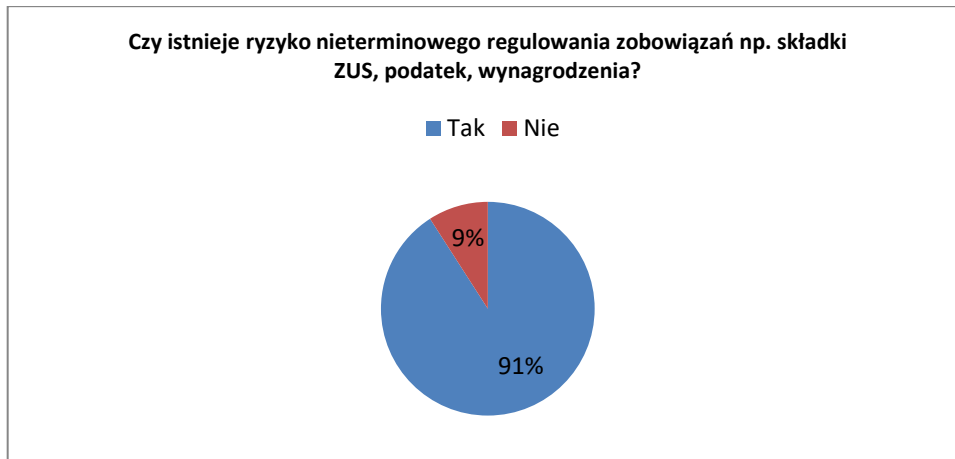
Pytając o czas za jaki to nastąpi prawie wszyscy odpowiedzieli, że już w następnym miesiącu. Jeden PS powiedział, że za dwa.

PYT 11 Czy istnieje ryzyko nieterminowego regulowania zobowiązań tj. składki ZUS, podatek, wynagrodzenia ?

(91%) wie, że będzie miała problem z opłaceniem na czas wszystkich zobowiązań.

W tym pytaniu proszono o odpowiedź na temat ryzyka nieterminowego regulowania zobowiązań przedsiębiorcy: składek ZUS, podatku i wynagrodzeń. Poprzedziło ono pytanie dot. korzystania z dofinansowania z PFRONu. Zdecydowana większość (91%) wie, że będzie miała problem opłaceniem na czas wszystkich zobowiązań. Odroczenie składek nie jest do końca dla Ps rozwiązaniem, ponieważ wiedzą, że nie są w stanie odrobić strat, które powstały z tytułu pauzy w prowadzeniu działalności. Wnioskują o umorzenie tych zobowiązań.

PYT 12 *Czy Ps korzysta z dofinansowania PFRON?*

W 3 przypadkach regulowanie zobowiązań podatkowych i ZUS jest szczególnie ważne, bo korzystają z dofinansowań do wynagrodzeń, a one są uzależnione od terminowego regulowania tych zobowiązań. Wsparcie terminowego regulowania tych zobowiązań przez PS, będzie skutkowało brakiem zagrożenia, co do refundacji wynagrodzeń. Jeżeli takie wsparcie nie nastąpi kryzys finansowy w tych PS znacznie się pogłębi i będą one zmuszone do redukcji zatrudnienia.

PYT 13 *Czy Ps potrzebuje wsparcia w obecnej sytuacji?*

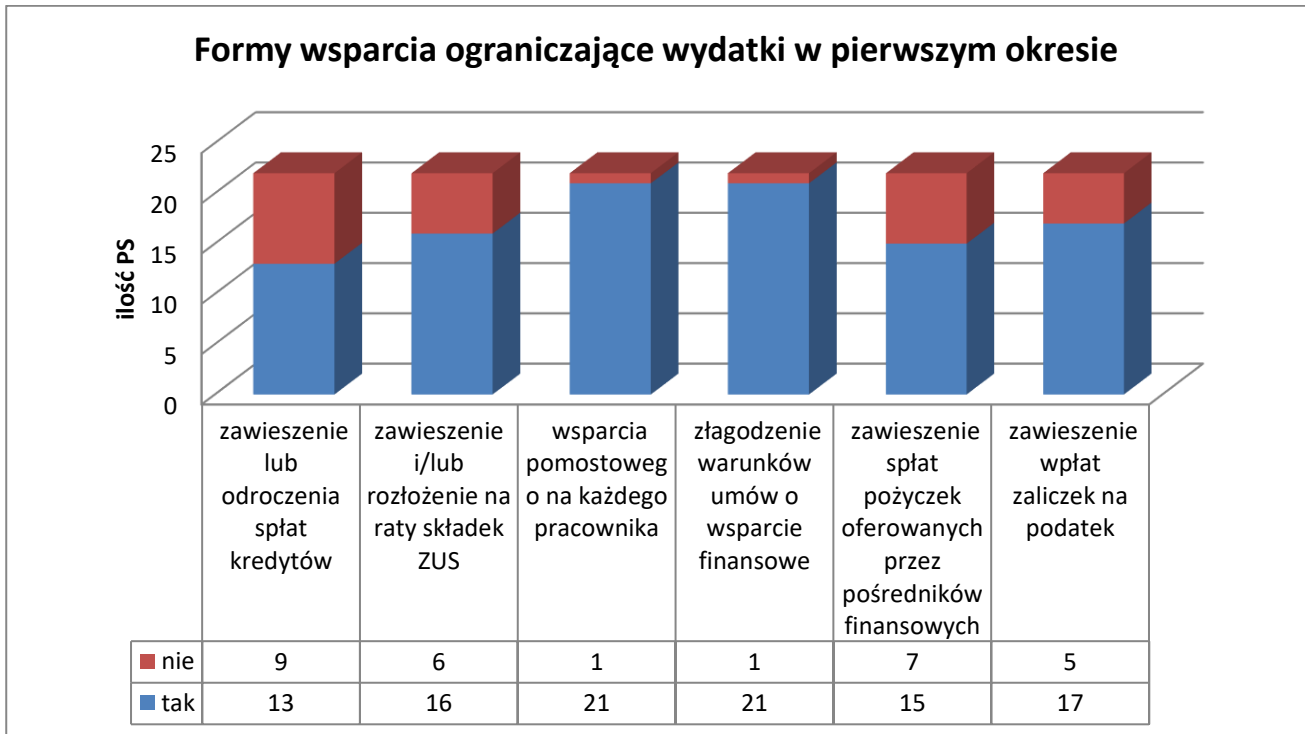
Wszyscy Przedsiębiorcy Społeczni (oprócz jednego) poinformowali, że bezwzględnie potrzebują wsparcia działalności w obecnej sytuacji. Bez szerokiego systemowego wsparcia działalność PS jest zagrożona. Misja PS w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej stoi pod znakiem zapytania. PS zmuszone są walczyć o przetrwanie i zwracają się o jakąkolwiek formę pomocy. Zdają sobie również sprawę z faktu, iż nie są w stanie odrobić strat poprzez zwiększoną działalność po okresie kryzysu. Nie mają takich możliwości, ponieważ pracują z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, które wymagają wzmożonej uwagi i mają ograniczone moce przerobowe, szczególnie dotyczy, to osób z niepełnosprawnościami.

PYT 14 Jakich narzędzi wsparcia Ps potrzebuje?

Ostatnie pytanie dotyczyło identyfikacji najbardziej optymalnych i oczekiwanych przez PS rozwiązań. Z pośród tych ograniczających wydatki, w pierwszym okresie, prawie wszyscy zdecydowanie wybrali wsparcie pomostowe na każdego pracownika oraz złagodzenie warunków umów o wsparcie finansowe. Mniejszym zainteresowaniem badanych cieszyły się różne formy odroczenia płatności, czy to zawieszenie czy rozłożenie na raty zobowiązań z ZUS, US oraz kredytów i pożyczek. Ponad połowa byłaby wdzięczna chociaż za taką pomoc choć mają świadomość, że to tylko tymczasowe rozwiązanie. Z tego powodu pozostali oczekują innego wsparcia pomocowego. Z optymizmem została przyjęta propozycja dopłat:

- do czynszu, mediów, telefonów, kosztów stałych
- do kosztów obrotowych
- do składek ZUS/ podatku CIT /podatku od nieruchomości
- do ubezpieczeń.

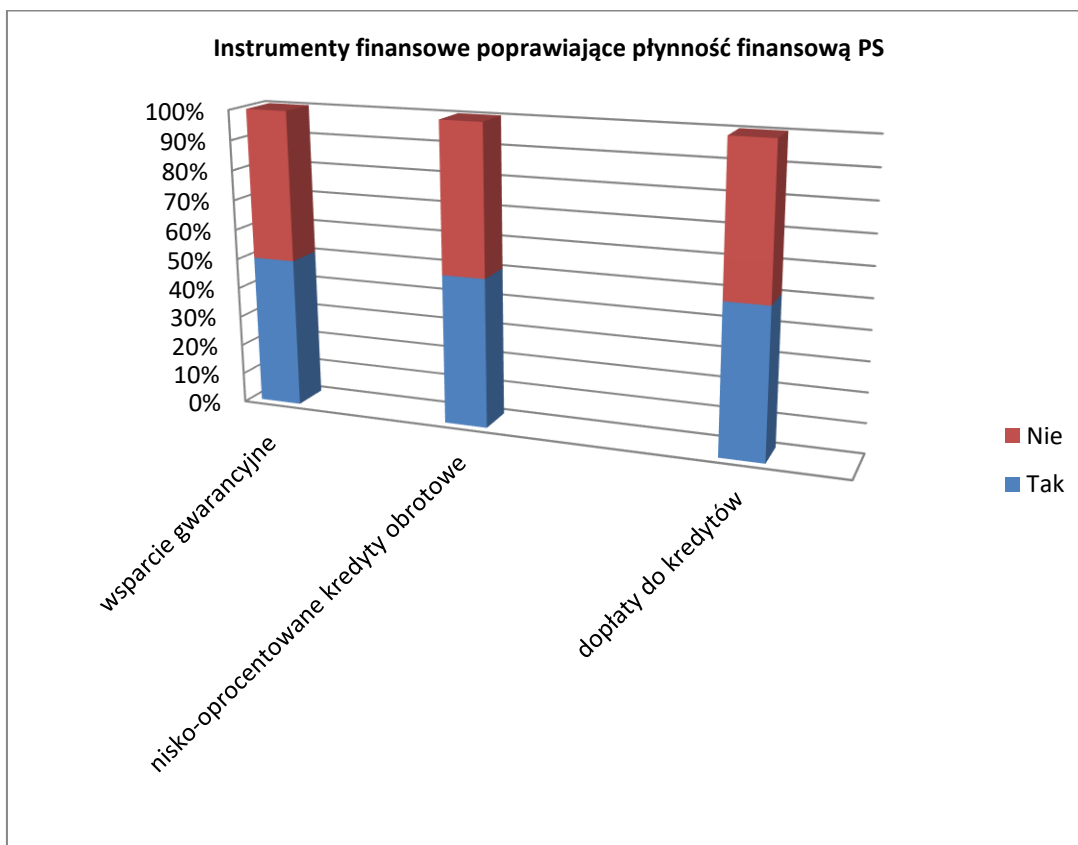
Wszyscy ankietowani byli by chętni na skorzystanie z takiej oferty skierowanej do PS.

Na końcu badanym został przedstawiony pakiet osłonowy mający poprawić ich sytuację poprzez:

- ulgi w należnościach, w tym udogodnienia w płatnościach podatków
- poprawę płynności finansowej PS (instrumenty finansowe)
- ochronę i wsparcie rynku pracy (czasowe zmniejszenie wypłat).

Pierwsza propozycja została zaakceptowana przez wszystkie 22 przedsiębiorstwa. Ulgi jak i udogodnienia w zobowiązaniach finansowych widziane są jako konkretne wsparcie. Przyczynienie się do poprawy płynności finansowej z zastosowaniem niżej wymienionych instrumentów z entuzjazmem przyjąłaby tylko połowa badanych przedsiębiorców. Reszta chce uniknąć zwiększania należności, nie mając pewności co przyniesie przyszłość. Czasowe zmniejszenie wypłat (dopłaty) jako formę pomocy zapewniającą ochronę i wsparcie rynku pracy interesujące jest dla prawie wszystkich zapytanych osób. Tylko trójka z nich oznajmiła, że skorzystanie z niej, nie zagwarantuje utrzymania miejsc pracy, a w przypadku braku zleceń zagrożony będzie byt przedsiębiorstwa społecznego.

4. Wyniki badań jakościowych

Większość Przedsiębiorców Społecznych charakteryzuje poczucie niepewności jutra. Są przerażeni obecną sytuacją i **oczekują konkretnego wsparcia od rządzących.** Najgorszą sytuację mają szczególnie Ci, którzy musieli zamknąć prowadzoną działalność. **Są to przedsiębiorstwa działające w branży gastronomicznej, a także opiekuńczej, edukacyjnej oraz z nimi współpracujących (np. transport specjalistyczny).** W związku z tym, jako odpowiedź na pytania zamknięte często w pierwszej chwili padały słowa „nie wiem”, w domyśle nie wiem co się zdarzy. **Przedsiębiorstwa, które jeszcze pracują nie mają pewności czy będą miały zlecenia na następny miesiąc, a od tego zależy ich przychód, a być może być.** Ci, którzy od dawna zatrudniają pracowników na umowę o pracę mają świadomość 3 miesięcznego okresu wypowiedzenia. Tymczasem, niektóre PS pracują w ograniczonym składzie. Ze względu na znaczne zmniejszenie zleceń część pracowników wykorzystuje urlopy.

Z pośród 22 badanych Przedsiębiorstw Społecznych tylko jedna firma świadcząca usługi komunalne dla gminy nie musi martwić się o zlecenia, natomiast obawia się o ich terminowe wykonanie. Czynnikiem na to wpływającym może być podejście osób zatrudnionych do wykonywanej pracy np. ich lęk przed zarażeniem.

Pozostałe PS boją się zadłużenia z tytułu nieplacenia należności. PS dysponują już wiedzą, że ich terminowość zostanie zaburzona, bo mają stabilność finansową, z tytułu realizacji zaleceń. Część z nich była w procesie inwestycyjnym, co generuje zaangażowane środków w rozwój, a nie w przetrwanie. **Mają świadomość, że odroczenie czy rozłożenie na raty zobowiązań z tytułu ZUS czy podatku nie jest dobrym rozwiązaniem, bo i tak trzeba będzie je uiścić i to w skumulowanej wysokości.** Zdecydowanie optują za mechanizmem bezzwrotnym. Jednak każda z zaproponowanych form wsparcia będzie pomocna. Część przedsiębiorców z racji już zaciągniętego kredytu obawia się korzystania z tej propozycji pomocy, bo to może być za duże obciążenie. Choć w ostateczność też takie rozwiązanie borą pod uwagę.

W Przedsiębiorstwach Społecznych gdzie dobrostan pracowników jest na pierwszym miejscu, dość korzystną wydaje się oferta rządu zapewniająca utrzymanie miejsc pracy, czyli dopłaty do wynagrodzeń, **niestety formuła procentowa 40% kosztów po stronie pracodawcy może nie wystarczyć, by utrzymać stan zatrudnienia.**

5. Rekomendacje i wnioski.

Przedsiębiorcy społeczni czekają na pomoc. Wierzą, że nie zostaną pozostawieni sami sobie. Liczą na przedstawienie dostosowanej do ich potrzeb oferty pomocowej, która pomoże im przetrwać. A w przyszłości odbudować swoją pozycję na rynku. Wsparcie jest im w obecnej sytuacji bezwzględnie potrzebne. **Utrzymanie miejsc pracy jest priorytetem, ale redukcja miejsc pracy może być jedynym wyjściem ratującym przed upadłością.**

Oczekiwania ;

- dopłaty do wynagrodzeń
- umorzenie składek ZUS
- okresowe zwolnienie z VAT
- wsparcie w zakresie utrzymania miejsc pracy
- pomoc w regulowaniu zobowiązań kredytowych dot. odsetek
- pomoc JST w zakresie zlecania zadań na rzecz JST
- ratowanie miejsc pracy dla osób, które ciężko pracowały na powrót na rynek pracy
- wprowadzenie szybkich rozwiązań, ponieważ upływ czasu działa niekorzystnie, z perspektywy zagrożenia redukcji zatrudnienia

6. Zakończenie

Z przeprowadzonych badań wynika, że prawie wszystkie PS (oprócz jednego) od razu odczuły negatywne skutki epidemii. Zamknięte przedsiębiorstwa straciły możliwość zarabiania i utrzymywania pracowników. Płynność finansowa została mocno zachwiana, a przyszłość PS mocno niepewna. Ci co nie zatrzymali działalności borykają się ze zmniejszeniem ilości zleceń, co również odbija się na terminowym regulowaniu wszelkich zobowiązań. Czekają na skierowane do nich wsparcie.